

การจัดการขั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา*

The Managements of Five Aggregates (Pañca-Khandha) for Problem Solution and Human Development in Buddhism

พระมหาโยธิน โยธโก, พระโสดกณพัฒนบัณฑิต และพระครูสุธีศัมปโน
Phramaha Yothin Yodhiko, Phra Sophonphathanapundit
and Phrakru Sudhikhampirayana
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachalalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: yothin2521_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาขั้น 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาการจัดการขั้น 5 กับชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) ศึกษาวิธีการจัดการขั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา หนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตำรา หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า ขั้น 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วยรูปขั้น 5 เวทนาขั้น 5 สัญญาขั้น 5 สังขารขั้น 5 และวิญญาณขั้น 5 คำนิยามและความหมายแห่งขั้น 5 แต่ละขั้นมีรายละเอียดมาก ซึ่งสื่อให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละขั้นเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง เรื่องขั้น 5 มีก่อนสมัยพุทธกาลแต่เป็นอรรถาต่างจากในพระพุทธศาสนาที่เป็นอนัตตา โดยพระพุทธเจ้ามีวิธีที่หลากหลายในการแสดงให้เห็นโทษแห่งขั้น 5 ทุกองค์ธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถสงเคราะห์เข้ากับขั้น 5 และขั้น 5 แต่ละขั้นนั้นก็มีการปฏิบัติร่วมกัน และเหตุปัจจัยที่ทำให้แต่ละขั้นปรากฏนั้นก็รวมอยู่ในขั้น 5 ไม่ได้เป็นสิ่งอื่นนอกจากขั้น 5 โดยมีส่วนหนึ่งแห่งสังขารขั้น 5 ที่เรียกว่าผัสสะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้นามขั้น 5 ปรากฏชัด พระพุทธเจ้าได้ใช้หลักขั้น 5 นี้เป็นคำตอบโลกและชีวิตว่าไม่มีสิ่งอื่นนอกจากขั้น 5 แอบแฝงอยู่ในสรรพสิ่ง และขั้น 5 ก็ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องขั้น 5 ให้ชัดเจน

การจัดการขั้น 5 กับชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความสัมพันธ์กับหมวดธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ ได้แก่ ไตรสิกขา สติปัฏฐาน

*ได้รับบทความ: 30 สิงหาคม 2561; ตอบรับตีพิมพ์: 19 ธันวาคม 2561

Received: August 30, 2018; Accepted: December 19, 2018

4 ธาตุ 4 อินทรี 5 आयตนะ 12 โพชนงค์ 7 และมรรค 8 ธรรมในแต่ละหมวดนี้มีความสมบูรณ์ในตัว ส่วนกระบวนการปฏิบัติการร่วมกันแห่งชั้น 5 ในชีวิตประจำวัน สามารถศึกษาได้จากสิ่งที่ปรากฏออกมา ทางกระบวนการแห่งรูปชั้น ในรูปแบบพฤติกรรมทางกายและวาจา พระพุทธศาสนาได้ใช้หลักไตรสิกขา 3 สติปัฏฐาน 4 มรรค 8 เป็นหลักการพัฒนากายและพัฒนาจิตมนุษย์ เพื่อให้การพัฒนาชั้น 5 ครอบคลุม ทั้ง 4 ด้าน ตามหลักภาวนา 4 คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา ในพระพุทธศาสนา

การศึกษาวិธีการจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ในระดับโลกิยะ คือ การสร้างจิตวิญญาณให้เป็นนักคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาความโลภมาก การควบคุมสัญชาตญาณทางเพศ การสร้างความรับผิดชอบต่อนตนเอง การสร้างความมั่นใจในตนเอง การสร้างความตระหนักในตนเอง ส่วนในระดับโลกุตตระ สามารถสร้างจิต และเจตสิกฝ่ายกุศลให้เกิดขึ้น พัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด เข้าถึงพระนิพพานอันเป็นบรมสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาได้

คำสำคัญ: ชั้น 5; พระพุทธศาสนา

Abstract

The objective of this dissertation were to study the Five Aggregates (Pañca-khandha) in Theravāda Buddhism, the management of the Five Aggregates and life in Theravāda Buddhism and the method in managing the Five Aggregates in order to solve the problem and develop mankind in Buddhism. It was conducted based on Documentary Research Methodology, acquiring the data from Pali Canon, Pali Commentaries, outstanding works in Buddhist studies field, texts, books, and related research paper.

The result of the study was found that: The Five Aggregates in Buddhism, here, was referred to: corporeality (Rūpa), feeling or sensation (Vedanā), perception (Saññā), mental formation (Saṅkhāra), and consciousness (Viññāṇa). However, the detail of Five Aggregates was very vast and complicated; hence, in this context the study would mainly focus on the objective as mentioned above. The Five Aggregates was existed before the era of Buddhism, but it was presented as permanence or Attā-while Buddhism categorized as Anatta or impermanence. The Buddha pointed out in several places the danger of cling on the Five Aggregates. In fact, all Buddhist doctrines could be synthesized

with the Five Aggregates; each aggregate was co-related depending on other in consisting the Five Aggregates as the whole; in other word, the reality of external world was nothing rather than the component of the Five Aggregates in which it was clearly identified to the mankind by mean of Phassa or contact. The Buddha present the reality of the universe with this very doctrine of the Five Aggregates and it was cling or attaching on the Five Aggregates that draw the mankind suffer with the cycle of Three Characteristics (Trilak-sana). Thus, it was very important to understand the principle of the Five Aggregates at the first place in order to comprehend the Buddhadhamma.

The management of the Five Aggregates in Buddhism was related to the basic doctrines both in the level of worldly mundane (Lokiya) and super mundane (Lokutara) such as Three Fold Training (Tri-sikkha), Four Foundation of Mindfulness (Satipaṭṭhāna), Four Elements (Dhātu), the Sense-Faculties (Indriya), the Twelve Spheres (Ayatana), and the Seven Factors of Enlightenment (Bojjhaṅga). For the process of practicing the principle of the Five Aggregates in daily life could be tracked from the three bodily actions (bodily, verbal, and mental). The principles of Three Fold Training, Four Foundation of Mindfulness, and the Noble Eightfold Path (Ariyamagga) were the teaching intended for developing metaphysical constituent of mankind, and developing the mankind in accordance to the four aspects of the Four Bhavana or cultivation namely bodily, molality, mental, and wisdom in order to obtain the knowledge in which it generated the theory of Buddhist integrated-practical model for developing the mankind with well concrete constructive model.

For the study of the method in managing the Five Aggregates in order to solve the problem and developing mankind in Buddhism could be divided into two levels: solving and developing the worldly mundane (Lokiya) problem such as mental culturing to be creative and generous man, be responsible and discipline, having good conduct and self-awareness; while, culturing oneself for being free from suffering and the cycle of Samsara, realizing the Nibbana or the total goal of Buddhism was for the super mundane (Lokutara) level.

Keywords: Five Aggregates (Pañca-Khandha); Buddhism

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาได้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้อย่างมีเหตุปัจจัยจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากศาสนาอื่นๆ ที่ปฏิเสธการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งอย่างถาวร ซึ่งเป็นประสบการณ์โลกภายนอก และคัมภีร์พระพุทธศาสนาก็ได้แสดงให้เห็นโลกทั้งหมดและคนแต่ละบุคคลว่ามีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติ แม้ว่าปรากฏการณ์เหล่านี้ทั้งหมดของการดำรงอยู่จะลดลงไปชั่วคราวตามหลักอนัตตา แต่พระพุทธศาสนาก็ได้จัดประเภทให้แตกต่างกันเพื่อที่จะอธิบายแนวคิดที่ได้รับการยอมรับตามอรรถาธิบายของบุคคลทั้ง 3 แนวคิดเรื่องอายตนะ ธาตุ เบญจขันธ์ เป็นระบบภายใต้แตกต่างกันในการจำแนกปรากฏการณ์ต่างๆ แม้ว่าขันธ์ 5 จะไม่มีอยู่จริง แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกในร่างกาย (Nyânâtîloka, 1956 : 77) พระพุทธเจ้ายังคงใช้คำว่า ขันธ์ เมื่อมีผู้ทูลถามเพื่อให้อธิบายเรื่องธาตุที่ทำงานในแต่ละบุคคล

สิ่งที่เรียกว่ากันว่า “บุคคล” สามารถทำให้เข้าใจในเรื่องขันธ์ 5 (เบญจขันธ์) ผลรวมของการที่ห้าม ก็จะทำให้เข้าใจผิดไกลมนุษยอย่างถาวร แต่การรวมกันของปรากฏการณ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ผ่านการวิเคราะห์รายละเอียดของแต่ละขันธ์ ในพระสูตรต้นตปิฎก บุคลิกภาพของมนุษย์ประกอบไปด้วยขันธ์ 5 เพียงหนึ่งเดียวกันเท่านั้น และการรับรู้ใดๆ ของขันธ์ 5 ในฐานะเป็นอรรถาธิบาย นำไปสู่ชนิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในมุมมองที่ไม่ถูกต้องเป็นที่รู้จักกันว่าเป็นสัทธิกายทิฐิ ถ้าบุคลิกภาพทั้งหมดได้รับการยอมรับภายใต้ขันธ์ 5 หลักการทางพระพุทธศาสนาการรับรู้และการ

เข้าใจผิด เช่นเดียวกับจะทำให้ชัดเจนโดยการทำความเข้าใจกระบวนการของขันธ์ 5 ผูกมัดอยู่กับหลักปัจจุสมุปบาท

คัมภีร์วิสุทธิมรรค ได้ให้ความหมายว่า “สรีระร่างกาย เรียกว่าอรรถาธิบาย อีกอย่างหนึ่งขันธ์ทั้ง 5 เรียกว่าอรรถาธิบาย เพราะขันธ์ทั้ง 5 นั้นเป็นแดนอาศัยให้เกิดสมมติบัญญัติต่างๆ ขึ้น สัตว์เหล่าใดนับเนื่องอยู่ในอรรถาธิบายนั้น คือ กำหนดตั้งลงในอรรถาธิบายนั้น เพราะฉะนั้น สัตว์เหล่านั้นจึงเรียกว่าผู้มีอรรถาธิบาย (Vism. 1/256/457) ในขันธ์ 5 ประการ ธรรมชาติทุกชนิดมีความแตกสลายไป เพราะปัจจัยที่เป็นข้าศึกทั้งหลายมีความหนาวเป็นต้นเป็นลักษณะ ทุกอย่างพึงทราบทั่วกันว่า ชื่อว่ารูปขันธ์ เพราะรวมธรรมชาตินั้นเข้าด้วยกัน ธรรมชาตินี้แม้มีประการเดียวโดยลักษณะ คือ ความแตกสลายไป แต่ก็แยกเป็น 2 ประการ โดยแยกเป็นภูตรูปและอุปาทายรูป ในรูป 2 ประการนั้น ภูตรูปมี 4 ประการ คือ ปรวิธธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ วาโยธาตุ ลักษณะกิจ และผล ของธาตุเหล่านั้น ได้กล่าวไว้แล้วในจตุธาตุวัตถุ แต่โดยเหตุใกล้ ธาตุเหล่านั้นทุกอย่าง ต่างมีธาตุที่เหลืออีก 3 ประการ เป็นเหตุใกล้ (Vism. 2/432/101) นอกจากนี้ ยังสามารถแยกประเภทตามสภาพที่ปรากฏหลายประการ ซึ่งเป็นการค้นพบอันยิ่งใหญ่ของพระพุทธเจ้า เพราะสมัยนั้นโลกเถียงกันว่า กายและจิต อันไหนคือชีวิตแท้ พวกเขามีทฤษฎีว่า ร่างกายคือ ชีวิต จิตคือผลพลอยได้ ดังนั้น ต้องกิน ดื่ม เสพให้เต็มที เพราะชีวิตข้างหน้าหาไม่ ได้พัฒนาวัตถุนิยม สืบทอดมาถึงปัจจุบัน พวกจิตก็มีทฤษฎีว่า ร่างกายเหมือนเสื้อผ้าจิตคือผู้เดินทาง กายตายจิตดำรงต่อ

ไป พระพุทธองค์ตรัสว่า ทั้งกายและจิต เหมือนปลา อยู่ในแหขาวประมง ดิ้นรนทุกข์ทรมานทั้งคู่ พระองค์ได้แสดงถึงชีวิตหรือขันธ 5 ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค กล่าวว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงขันธ 5 ประการ และอุปาทานขันธ 5 ประการ เธอทั้งหลายจงฟัง” (SN. 17/48/66) การเห็นโดยความเป็นจริง โดยไม่วิปริตโดยมีลักษณะและโดยสามัญลักษณะเพราะขันธปัญจะอย่างนี้

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวมนุษย์ และความทุกข์ของมนุษย์ ได้พยายามวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์จนถึงที่สุด เพื่อแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่แท้จริงเป็น สิ่งปรุงแต่งล้วนๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และเข้าถึงวิถีทางดับทุกข์ได้ในที่สุด ในพระสูตร ได้แบ่งองค์ประกอบของมนุษย์ เรียกว่า เบญจขันธ มนุษย์เกิดขึ้นจากองค์ประกอบทั้ง 5 มาประชุมกัน เข้าไม่มีตัวตนที่แท้จริง เมื่อแยกส่วนประกอบทั้งห้า ออกจากกันแล้ว จะไม่มีตัวตนของมนุษย์หลงเหลือ อยู่จึงเปรียบเหมือนรถ ดังในชาสิราสูตรว่า “ทิฐิ ของเจ้าเชื่อว่าอะไรเป็นสัตว์กองแห่งสังขารล้วนๆ บัณฑิตจะเรียกว่าสัตว์ไม่ได้เลย เมื่อขันธทั้งหลาย มีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ก็มีได้ เหมือนคำว่ารถมีได้ เพราะประกอบส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน อนึ่ง ทุกข์ เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นดำรงอยู่และแปรผันไป นอกจากทุกข์ ไม่มีสิ่งอื่นเกิดขึ้น นอกจากทุกข์ ไม่มีอะไรอื่นดับไป” (SN. 15/171/228) ที่ได้นำมาว่า มนุษย์เป็นเพราะขันธทั้ง 5 มาประกอบกันเข้า แต่จะหาตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์นั้นไม่ได้เลย

เพราะขันธทั้งห้านี้ก็มีชื่อเรียกกันเฉพาะอย่าง อยู่แล้ว คำว่า มนุษย์จึงเป็นศัพท์บัญญัติใช้สำหรับ เรียกสภาวะธรรมที่เกิดจากการประชุมกันเข้าของ เบญจขันธดังกล่าว

พระพุทธเจ้ามีวิธีที่หลากหลายในการ แสดงให้เห็นโทษแห่งขันธ 5 เช่น ในอาทิตตสูตร (Vin. 4/54/63) พระพุทธเจ้าทรงแสดงในลักษณะ ที่ว่า ขันธ 5 เป็นสิ่งที่ร้อน อย่างไรก็ตาม พระพุทธ องค์ทรงแสดงในลักษณะที่แสดงให้เห็นถึงความสุข ที่เกิดจากขันธ 5 และแสดงถึงความสุขนั้นว่า ไม่เที่ยง เป็นทุกข์มีความแปรปรวนเป็นธรรมดาเป็น ส่วนมาก เนื่องจากบุคคลส่วนมากติดอยู่ในความ สุขที่เกิดจากขันธ 5 พระพุทธองค์มิได้ทรงปฏิเสธ ความสุข แต่พระพุทธองค์ทรงแสดงต่อไปว่า ความ สุขที่ได้นั้นไม่เที่ยง ความสุขนี้จะนำโทษมาให้ ในเวลาต่อมา เมื่อบุคคลเห็นโทษแห่งขันธ 5 แล้ว ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพัฒนาจิตใจ เช่น ในสัตตัญฐานสูตร (SN. 17/57/87-92) พระพุทธเจ้า ตรัสถึงความหมายแห่งความเกิด ความดับและ ปฏิภาอันให้ถึงความดับแห่งรูป และตรัสมีภิกษุ ทูลถามปัญหาเกี่ยวกับพระผู้มีพระภาคในเรื่องต่อไปนี้ใน ปุณณมสูตรว่า เรื่องขันธ 5 มูลเหตุแห่งขันธ 5 ฉันท ราคะ ชื่อของขันธ 5 เหตุปัจจัยแห่งการบัญญัติขันธ 5 สักกายทิฐิ เหตุไม่มีสักกายทิฐิ คุณ โทษและ เครื่องสลัดออกจากขันธ 5 ไม่มีอหังการ มมังการ และมานานุสัย และเรื่องกรรมที่อนัตตากระทำ ถูกต้องอัตรา (SN. 17/82/140)

แนวคิดเรื่องขันธ 5 เช่นที่ปรากฏในธัมม จักกปวัตตสูตร สัตตัญฐานสูตร สังคหสังคหป ทนิตเทศ มรฺอุปนิชิตสูตร ปุณณมสูตร อุปาทานปริ

ปวัตตสูตร ชันธวิภังค์ และติตถายตตสูตร เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งธัมมจักกัปปวัตตสูตร เป็นพระธรรมเทศนาถ้อยคำแรกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงโปรดปัญจวัคคีย์หลังจากที่พระองค์ตรัสรู้ ซึ่งในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้ากล่าวถึงเรื่องทุกข์ขันธ์ 5 โดยสรุปอุปาทานขันธ์ 5 เป็นทุกข์ (Vin. 4/14/21) พระพุทธพจน์บทนี้เป็นบทแรกที่ปรากฏคำว่า “ขันธ์ 5” ในพระพุทธศาสนา และไม่มีคำขยายความคำว่า “ขันธ์ 5” พระสูตรถัดมาที่พระพุทธเจ้าแสดงแก่ปัญจวัคคีย์คืออนัตตลักขณสูตร โดยมีข้อความที่แสดงถึงส่วนประกอบแห่งขันธ์ 5 เป็นครั้งแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย รูป เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปนี้ จักเป็นอัตตาแล้วไซ้ รูปนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (Vin. 4/20/27) และพระพุทธองค์ยังตรัสถึงเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณในทำนองเดียวกัน แต่ไม่มีคำบรรยายเพิ่มเติมในแต่ละส่วนประกอบอันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ (Vin. 4/20/27-28)

คำว่า ขันธ์ จึงเป็นที่เข้าใจกันระหว่างพระพุทธองค์ผู้แสดงธรรมกับปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ผู้ฟังธรรม นั้นหมายความว่า ศัพท์เหล่านี้มีอยู่ก่อนพระพุทธองค์ตรัสรู้ แต่มีความแตกต่างกับความเข้าใจทั่วไปในสมัยนั้น คือรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้น ไม่เที่ยง เป็นอนัตตา พระองค์จึงมิได้ทรงจำแนกรายละเอียด ผู้ฟังต้องพิจารณาขยายความในส่วนรายละเอียดด้วยตนเอง ขันธ์ 5 และส่วนประกอบต่างๆ แห่งขันธ์ 5 มีอยู่ก่อนพระพุทธองค์ตรัสรู้ แต่ผู้ที่รู้จักยึดถือเป็นอัตตา ขันธ์ 5 จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญตามหลักการทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นเหตุปัจจัยปรุงแต่งเป็นชีวิต

ขึ้นมาและเป็นปัจจัยแก่กันและกันตลอดเวลา แม้ว่าขันธ์ทั้ง 5 ในแต่ละขันธ์จะเป็นคนละกองคนละส่วนกันก็ตาม แต่เมื่อจะสื่อสารติดต่อสัมพันธ์กันได้ ก็มีส่วนสัมพันธ์กับอายตนะภายในและภายนอกเป็นสื่อกลางสำคัญในการจัดการขันธ์ 5 ให้มีประสิทธิภาพ กล่าวง่าย ๆ ก็คือการมีชีวิตหรือดำรงขันธ์ให้อยู่ได้ ก็เพราะอาศัยกระบวนการทำงานของขันธ์ทั้ง 5 อย่างเป็นระบบ และเป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กันและกันตามหลักปฏิจาสมุปันธมม กล่าวคือเมื่อขันธ์ใดขันธ์หนึ่งไม่ทำงานให้ประสานสัมพันธ์เป็นเหตุปัจจัยกัน ย่อมทำให้เกิดอาการเจ็บป่วยทั้งทางกายและทางจิตจนถึงความตายและเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสารไม่มีที่สิ้นสุด

แนวคิดเรื่องอายตนะ ธาตุ และเบญจขันธ์ จึงมีความเกี่ยวข้องกับหลักไตรลักษณ์ อันเป็นสามัญลักษณ์แห่งขันธ์ 5 มีความเกี่ยวข้องกับหลักปฏิจาสมุปบาท ซึ่งทำให้ปฏิจาสมุปบาทแสดงให้เห็นถึงกระบวนการปฏิบัติการณ์ร่วมกันแห่งขันธ์ 5 แบบข้ามภพข้ามชาติและแบบปัจจุบันชาติ ซึ่งในความเป็นจริงกระบวนการปฏิบัติการณ์ร่วมกันทั้ง 2 แบบนี้เกี่ยวข้อง สืบต่อแก่กันเป็นกระแสจมองเห็นสามัญลักษณ์แห่งขันธ์ 5 ในหลักธรรมไตรลักษณ์ ความเกี่ยวข้องแห่งทฤษฎีขันธ์ 5 กับหลักไตรลักษณ์และปฏิจาสมุปบาทได้เป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าใจความเกี่ยวข้องขันธ์ 5 กับอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบที่แสดงขันธ์ 5 ว่าเป็นปัญหา ต้นเหตุ และความเป็นไปแห่งปัญหานี้ ภาวะที่ขันธ์ 5 ไร้ปัญหาและความเป็นไปแห่งการปรากฏภาวะนี้ และสุดท้ายหลักปฏิบัติการณ์แห่งขันธ์ 5 ที่นำไปสู่ภาวะที่ขันธ์ 5 ไร้ปัญหา ซึ่งทั้งตัวปัญหา

ต้นเหตุแห่งปัญหา และหลักการที่นำไปสู่ภาวะที่
ไร้ปัญหาล้วนอยู่ในชั้น 5 และภาวะที่ไร้ปัญหาคือ
การบรรลุธรรม ดังนั้นอริยสัจ 4 จึงเป็นระบบการ
จัดการชั้น 5 ที่เป็นปัญหาเพื่อบรรลุธรรม

การวิจัยเรื่องการจัดการชั้น 5 เพื่อแก้
ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา
จึงเป็นการศึกษาขบวนการพัฒนามนุษย์ ซึ่งให้
คำตอบโลกและชีวิตในช่วงระยะเวลาการประกาศ
พระศาสนาของพระพุทธเจ้า อีกทั้งจะทำให้เข้าใจ
ทฤษฎีปฐมภูมิในพระพุทธศาสนาเถรวาทได้เป็น
อย่างดี ในกระบวนการปฏิบัติการร่วมกันแห่งชั้น
5 ที่ปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมทางกายวาจา
ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อการพัฒนามนุษย์ ทั้งใน
ระดับชีวิตประจำวันและระดับโลกุตระ ดังนั้น
เมื่อมนุษย์จัดการชั้น 5 ได้เป็นอย่างดีแล้ว ก็ย่อม
บรรเทาโลภะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางและหมดไป
ในที่สุด ซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งต่อการ
แก้ไขและพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชั้น 5 ในพระพุทธศาสนา
เถรวาท
2. เพื่อศึกษาการจัดการชั้น 5 กับชีวิต
มนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการชั้น 5 เพื่อ
แก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์เชิง
คุณภาพ เน้นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary
Research) แบบนิรนัยที่พบจากเอกสารทั้งที่เป็น
ปฐมภูมิ ทฤษฎีภูมิ และเอกสารหนังสือที่เกี่ยวข้อง
มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การตั้งและกำหนดประเด็นปัญหา
โดยตั้งหัวข้อเรื่องและกำหนดประเด็นปัญหาหรือ
วัตถุประสงค์ที่จะวิจัยซึ่งเชื่อมโยงกับประโยชน์ที่
คาดว่าจะได้รับ

2. การรวบรวมข้อมูล ได้รวบรวมข้อมูล
โดยเริ่มเก็บข้อมูลและเอกสารหลักฐานทั้งที่เป็น
ปฐมภูมิและทฤษฎีภูมิ คือจากคัมภีร์พระไตรปิฎก
อรรถกถา หนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตำรา
หนังสือ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้นำข้อมูลที่ได้
จากการศึกษาค้นคว้ามาวิเคราะห์และสังเคราะห์
จัดลำดับก่อนหลังตามลำดับความสำคัญของเรื่อง
และบทตอน แบ่งหมวดหมู่ให้เหมาะแก่การวิจัย
ทั้งนี้ตามหลักการวิเคราะห์เนื้อหา ให้สอดคล้องกับ
หัวข้อนั้นแล้วศึกษาวิเคราะห์ที่สอดคล้องมาบูรณา
การเป็นองค์ความรู้ในการจัดการชั้น 5 เพื่อแก้
ปัญหาและพัฒนาคนตามแนวทางพระพุทธ
ศาสนา ให้ตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย

4. การแปลความหมายข้อมูลและ
รายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยต้องแปล

ความหมายข้อมูลหลักฐานและเอกสาร ค้นหา คำตอบอย่างมีขั้นตอน พร้อมทั้งเสนอผลที่ได้จากการวิจัยมาบูรณาการเป็นองค์ความรู้ และจัดทำรูปเล่มเป็นรายงานผลการวิจัย

5. สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนามีข้อสรุปผลการวิจัยเรียงตามลำดับวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนี้

1. ชั้น 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วยรูปชั้น เวทนาชั้น สัญญาชั้น สังขารชั้น วิญญาณชั้น คำนิยามและความหมายแห่งชั้น 5 แต่ละชั้นมีรายละเอียดมาก ซึ่งสื่อให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะตัวแต่ละชั้นเหล่านั้นอย่างลึกซึ้ง แนวคิดเรื่องชั้น 5 มีก่อนสมัยพุทธกาลแต่เป็นอัตรา ต่างจากในพระพุทธศาสนาที่เป็นอัตรา โดยพระพุทธเจ้ามีวิธีที่หลากหลายในการแสดงให้เห็นโทษแห่งชั้น 5 ทุกองค์ธรรมในพระพุทธศาสนาสามารถสังเคราะห์เข้ากับชั้น 5 และชั้น 5 แต่ละชั้นนั้นก็มีการปฏิบัติร่วมกัน และเหตุปัจจัยที่ทำให้แต่ละชั้นปรากฏนั้นก็รวมอยู่ในชั้น 5 ไม่ได้เป็นสิ่งอื่นนอกจากชั้น 5 โดยมีส่วนหนึ่งแห่งสังขารชั้นที่เรียกว่าผัสสะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้นามชั้นปรากฏชัด พระพุทธเจ้าได้ใช้แนวคิดชั้น 5 นี้เป็นคำตอบโลกและชีวิตว่าไม่มีสิ่งอื่นนอกจากชั้น 5 แอบแฝงอยู่ในสรรพสิ่ง และชั้น 5 ก็ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ การศึกษาหลักธรรมในพระพุทธศาสนา จึงมีความจำเป็นต้องเข้าใจเรื่อง

ชั้น 5 ให้ชัดเจน

2. การจัดการชั้น 5 กับชีวิตมนุษย์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท มีความสัมพันธ์กับหมวดธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญ ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติทั้งในระดับโลกียะ และระดับโลกุตระ ได้แก่ การพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา 3 สติปัฏฐาน 4 ธาตุ 4 อินทรีย์ 5 อายตนะ 12 โพชฌงค์ 7 และมรรค 8 ธรรมในแต่ละหมวดนี้มีความสมบูรณ์ในตัว ส่วนกระบวนการปฏิบัติการณ์ร่วมกันแห่งชั้น 5 ในชีวิตประจำวันนี้ สามารถศึกษาได้จากสิ่งที่ปรากฏออกมาทางการปฏิบัติการณ์แห่งรูปชั้น ในรูปแบบพฤติกรรมทางกายและวาจา พระพุทธศาสนาได้ใช้หลักไตรสิกขา 3 สติปัฏฐาน 4 มรรค 8 เป็นหลักการพัฒนากายและพัฒนาจิตมนุษย์ เพื่อให้การพัฒนาชั้น 5 ครอบคลุมทั้ง 4 ด้านตามหลักภาวนา 4 คือ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา เป็นองค์ความรู้ที่สามารถก่อให้เกิดทฤษฎีบูรณาการเชิงพุทธภาคปฏิบัติ ในการพัฒนามนุษย์ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นเพื่อพัฒนาชั้น 5 ให้สมบูรณ์ตามหลักภาวนาด้วยองค์ประกอบของสุขภาพด้วยหลักการสมัยใหม่ทั้ง 4 ประการ คือ 1) สุขภาพทางกาย เป็นองค์ประกอบสำคัญภายใต้หลักการพื้นฐานทางพระพุทธศาสนา มุ่งไม่ให้เกิดทุกขเวทนาที่ยังไม่เกิดไม่ให้เกิดขึ้นและบรรเทาทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นแล้วให้คลายลงด้วยการรับประทานอาหารที่ถูกสุขอนามัยและเหมาะสมควรแก่ความต้องการของร่างกาย มีพลานามัยที่สมบูรณ์ มีความต้านทานและภูมิคุ้มกันต่อโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ 2) สุขภาพทางจิต

เป็นองค์ประกอบสำคัญซึ่งต้องมีความเข้มแข็ง ไม่ตึงเครียด และมีความพร้อมในการพัฒนา เพื่อยกระดับจิตใจ ด้านคุณธรรมให้สูงขึ้น โดยมี เป้าหมายสุดท้าย คือความไม่เจ็บป่วยทางใจอย่าง สิ้นเชิงและพร้อมเผชิญวาระสุดท้ายของชีวิตอย่าง มีสติตามหลักภาวา 4 3) สุขภาพทางสังคม หมายถึง การมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น มนุษย์เป็นสัตว์ สังคมอย่างหนึ่งไม่สามารถจะดำรงชีวิตอยู่คนเดียว ได้ จำเป็นจะต้องมีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น เข้ากับสังคมได้ และมีมนุษย์สัมพันธ์อันดีงาม และ 4) สุขภาพทางปัญญา เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ ต้องพัฒนาอยู่เสมอด้วยการอ่าน การฟัง คิดและ ปฏิบัติภาวาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้แจ้งโลกและสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนนำไปสู่ความพ้นทุกข์อย่างแท้จริงในพระพุทธ ศาสนา

3. การศึกษาวิธีการจัดการชั้น 5 เพื่อ แก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา สามารถนำมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคน ในระดับโลกียะ คือ การสร้างจิตวิญญาณให้เป็น นักคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาความโลภมาก การควบคุมสัญชาตญาณทางเพศ การสร้างความ รับผิดชอบต่อตนเอง การสร้างความมั่นใจในตนเอง การสร้างความตระหนักในตนเอง ด้วยรูปแบบการ พัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาตามหลักพุทธ ธรรมที่สูงขึ้น ด้วยการอาศัยหลักปรโตโมสะ มีกัลยาณมิตรคอยชี้แนะ สนับสนุน ให้ทั้งด้านศีล สมาธิ และปัญญา โดยยึดหลักการศึกษา การฝึกฝน การอบรม และพัฒนาด้านตนเองอยู่ตลอดเวลา ที่กำหนดขึ้นเพื่อแก้ปัญหา เป็นกระบวนการสร้าง

ปัญญา นำไปสู่อิสรภาพของชีวิต เป็นไปเพื่อความ ดำรงอยู่ด้วยดีร่วมกันในสังคมได้ ส่วนในระดับโลกุตตระ ต้องสร้างศรัทธา 4 ประการ ได้แก่ กัมมสัทธา วิปากสัทธา กัมมัสสกตาสัทธา ตถาคตโพธิสัทธา ให้เป็นพื้นฐานการคิดสู่การปฏิบัติกัมมฐาน ซึ่งเป็นคุณค่าและประโยชน์ของศรัทธาในการ พัฒนามนุษย์ให้สามารถสร้างจิตและเจตสิกฝ่าย กุศลให้เกิดขึ้น พัฒนามนุษย์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดเข้าถึงพระนิพพาน อันเป็นบรมสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธ ศาสนา

หลักชั้น 5 ในพระพุทธศาสนาเถรวาท จึงไม่ได้มุ่งการมุ่งเน้นการสอนเพื่อความหลุดพ้น เท่านั้น แต่ยังสอนเรื่องการบริหารชั้น 5 ให้มีความสุขพัฒนามนุษย์ให้เป็นผู้นำทางสังคม ผู้นำทาง ความคิด และผู้นำทางจิตวิญญาณ ทำให้บุคคล สังคม สิ่งแวดล้อม อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขที่ทุกคน จะต้องหันมาทำความเข้าใจ ศึกษา และนำไป ปฏิบัติกันอย่างจริงจัง

5. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาการจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาคนในพระพุทธ ศาสนา จึงไม่สามารถศึกษาเชิงลึกในด้านอื่นได้ ประเด็นที่ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติม ได้แก่

1. การจัดการชั้น 5 ที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิพพานในระดับต่างๆ
2. การบรรลุนิพพานของพระอริยบุคคลที่ใช้ชั้น 5 เป็นอุปกรณ์

3. พฤติกรรมของร่างกายทางสรีรวิทยาที่เป็นผลปรากฏจากการปฏิบัติกรร่วมกันแห่งชั้น 5 ของทั้งบุคคลทั่วไปและผู้บรรลุนิรุตถ์

การวิจัยครั้งนี้ ได้ผลเป็นองค์ความรู้และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่จำกัดขอบเขตไว้ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ในเชิงบูรณาการ ได้แก่

1. การศึกษาระบบชีวิตตามความสัมพันธ์ของชั้น 5 กับหมวดธรรมอื่นๆ เชิงพุทธบูรณาการ

2. การดูแลสุขภาพชีวิตวิถีพุทธตามแนวคิดเรื่องการจัดดุลสัมพันธ์ของชั้น 5 กับระบบภายในร่างกายมนุษย์

3. การบูรณาการจัดการชั้น 5 ในพระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพอย่างยั่งยืน

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya. (1996). *Thai Tipitaka Version of Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- _____. (2012). *The Path of Purity : Thai Visuddhimagga Version of Mahachulalongkornrajavidyalaya*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Nyânâtîloka. (1959). *Buddhist Dictionary*. Colombo : Frewin & Co.